

2019-04-29

Utbildningsdepartementet

Uppdrag att lämna förslag på åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna

Behovet av en utredning

Det svenska studiemedelssystemet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken och ska bidra till att förverkliga målen för detta område. Studiemedlen ska bl.a. verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Dagens generösa studiemedelssystem ger de allra flesta ekonomiska möjligheter att studera.

Samtidigt som studiemedelssystemet är mycket förmånligt finns det många äldre personer i behov av kompetensutveckling som inte ser studiemedelssystemet som ett realistiskt alternativ. Begränsande regler inom studiemedelssystemet för möjligheter att studera senare i livet kan bl.a. vara den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel, det maximala antalet veckor med studiemedel som kan lämnas på respektive utbildningsnivå och att studiemedel inte får lämnas för en studieomfattning som understiger 50 procent av heltid. I syfte att ge studerande bättre ekonomi och utökade möjligheter till studiefinansiering för att ställa om under arbetslivet har det under de senaste åren genomförts en rad förändringar. Bland annat har den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel höjts från 54 år till 56 år, totalbeloppet och fribeloppet har höjts vid ett flertal tillfällen och det har även införts utökade möjligheter till tillägglån för studerande som tidigare har haft en viss inkomst.

I dagens kunskapssamhälle där det ställs krav på kompetensutveckling under i princip hela yrkeslivet är det centralt att det finns möjligheter till studiefinansiering även jämförelsevis högt upp i åldrarna. Möjligheterna för både

kvinnor och män att kunna studera under hela livet behöver därmed öka. Trots de åtgärder som redan har genomförts bedöms studiemedelssystemet behöva justeras ytterligare för att det ska kunna möjliggöra kompetensutveckling under större delen av arbetslivet.

Den 12 december 2017 ingick Pensionsgruppens partier en överenskommelse i syfte att säkra långsiktigt höjda och trygga pensioner. Överenskommelsen innebar bl.a. att ett antal pensionsrelaterade åldersgränser ska höjas. I promemorian Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem (Ds 2019:2) lämnas förslag om höjda åldersgränser i enlighet med de principer som följer av Pensionsgruppens överenskommelse. I promemorian görs bl.a. bedömningen att åldersgränserna inom studiestödssystemet bör ses över. Det anges vidare att om en möjlighet till studielån i högre åldrar skulle införas skulle statens kostnader för avskrivningar riskera att öka om inte återbetalnings- och avskrivningsreglerna samtidigt ändras. Sådana ändringar kräver dock fortsatta överväganden och analyser och det lämnas därför i promemorian inga förslag vad gäller studiestödsområdet. Bedömningen i promemorian är i stället att åldersgränserna inom studiestödssystemet bör ses över i särskild ordning.

Vidare framgår av punkt 14 i den sakpolitiska överenskommelsen mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna, det s.k. januariavtalet, bl.a. att möjligheten att vidareutbilda sig eller omskola sig högre upp i åldrarna ska utökas. Det ska ges mer generösa villkor för detta inom studiemedelssystemet och det ska senast ingå i budgetpropositionen för 2021.

Uppdraget

En utredare ska biträda Utbildningsdepartementet med att ta fram förslag till åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna.

Utredaren ska lämna förslag på en väl avvägd övre åldersgräns inom studiemedelssystemet. När det gäller förslag som rör den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel ska utredaren vid behov lämna förslag på anpassningar av den s.k. lånetrappan, dvs. det regelverk som innebär att rätten till studielån successivt begränsas från en viss ålder, samt vid behov lämna förslag på förändrade återbetalningsregler och avskrivningsregler i syfte att bland annat helt eller delvis identifiera möjlig finansiering för övriga förändringar som föreslås.

Utredaren ska vidare lämna förslag till förbättrade möjligheter till undantag från veckogränserna för äldre. Enligt dagens bestämmelser får studiemedel från och med det år då den studerande fyller 40 år lämnas under längre tid än de angivna veckogränserna, om det finns särskilda skäl. Studiemedel får i dessa fall lämnas i ytterligare 40 veckor på samtliga utbildningsnivåer. Utredaren ska lämna förslag på hur antalet veckor med studiemedel vid särskilda skäl, men även i vissa andra motiverade och avgränsade fall, kan utökas med utgångspunkten att såväl kortare kompletteringskurser som tvååriga yrkes- eller mastersutbildningar ska möjliggöras.

Utredaren ska också, om så bedöms lämpligt, lämna förslag på hur en ytterligare deltidnivå inom studiemedelssystemet kan utformas i syfte att möjliggöra studiemedel för en studieomfattning som understiger 50 procent av heltid. Om ett sådant förslag lämnas ska det särskilt belysas om och i så fall hur förslaget bedöms påverka genomströmningen.

Utredaren ska även vid behov lämna ytterligare förslag till åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna. Utredaren ska också analysera hur förslagen påverkar genomströmningen på samtliga utbildningsnivåer.

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut. En utgångspunkt för uppdraget är därför att förslagen inte ska öka statens kostnader för avskrivning av studielån.

Studiestödet syftar både till att möjliggöra för människor att söka sig vidare till studier efter slutförd skolgång och att senare i livet börja med eller återuppta studier. Förslagen ska innebära att möjligheterna för både kvinnor och män att kunna studera under hela livet ökar. En annan utgångspunkt ska vara att de föreslagna åtgärderna inte ska leda till en senarelagd övergång från gymnasieskolan till fortsatta studier. Förslagen bör heller inte leda till lägre genomströmning i utbildningssystemet.

En ytterligare utgångspunkt för uppdraget är att förslag och bedömningar senast, och i enlighet med vad som anges om studiemedelssystemet i januariavtalet, ska kunna lämnas i budgetpropositionen för 2021.

Utredaren ska lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska göra kostnadsberäkningar och andra konsekvensbeskrivningar av sina förslag enligt kommittéförordningen (1998:1474).

Utredaren ska inhämta synpunkter från Centrala studiestödsnämnden och andra relevanta aktörer.